



**KAUPPAKAMARI-
EKONOMISTIN
KATSAUS**

MAURI KOTAMÄKI
TAMMIKUU 2019

**KESKUS-
KAUPPAKAMARI**

TALOUDEN SUHDANNE JÄÄHTYY – RAKENTEELLISTEN UUDISTUSTEN TARVE KASVAA

Kauppakamariekonomistin katsauksessa käsitellään lyhyesti ja ytimekkäästi ajankohtaisia talousasioita. Katsauksessa käydään läpi kotimaista ja kansainvälistä taloustilannetta, taloudellista toimintaympäristöä selittäviä taloudellisia ilmiöitä sekä talouskehitystä kuvaavia ja siihen vaikuttavia tilastoja. Katsaus julkaistaan neljästi vuodessa.

SUOMEN TALOUS KIIHTYI HITAASTI, MUTTA KIIHTYI KUITENKIN LOPULTA

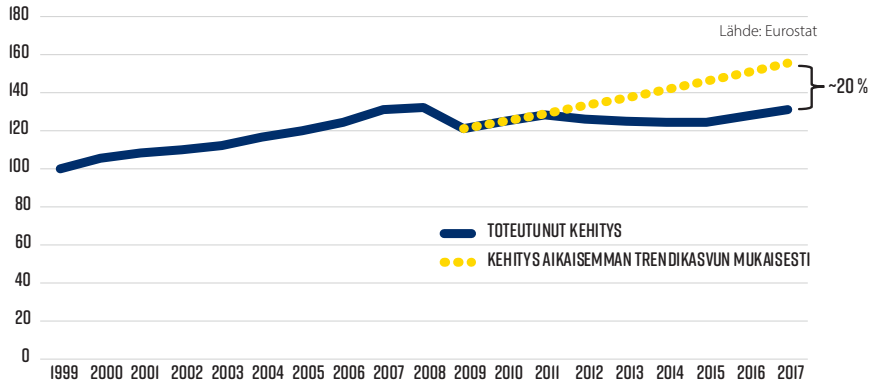
Vuodet finanssikriisin ja Euroopan velkakriisin jälkeen ovat olleet Suomelle hankalia.

Euroopan unionin talous kutistui vuonna 2012, mutta jo vuonna 2013 kasvu oli positiivista ja vuoden 2014 jälkeen EU:ssa ollaan pysytty keskimäärin noin kahden prosentin kasvutrendillä. Suomen talous sen sijaan kutistui vuosina 2012-2014 ja vuonna 2015 talouskasvu oli nollan tuntumassa. Vuosien 2008-2015 keho taloudellinen kehitys on näkynyt myös talouden mittareissa – työllisyyskehitys on ollut heikkoa sekä työttömyys ja velkasuhde ovat olleet nousu-uralla. Suomi on vuosikymmenen ensimmäisinä vuosina kärsinyt myös kustannuskilpailukyvyn ongelmista.

Tässäkin pilvessä on hopeareunus – matalan kasvun ja korkean työttömyyden aika on tuonut esiin Suomen kansantalouden rakenteelliset ongelmat, joita päättäjillä on ollut ja onneksi tulee olemaan mahdollisuus korjata.

Vuodesta 2016 lähtien Suomen kansantalous on osoittanut elpymisen merkkejä. Hyvän talouskehityksen syitä voi hakea maailmantalouden tilasta ja poliittisista valinnoista. On mahdotonta sanoa missä määrin mikin tekijä on vaikuttanut taloustilanteen kohenemiseen. Voi kuitenkin todeta, että todennäköisesti sekä hallituksen toimenpiteillä että maailmantalouden kysynnän kasvulla ovat olleet omat tärkeät roolinsa.

KUVA 1 SUOMEN MENETETTY VUOSIKYMMEN (1999=100).



SUHDANNEHUIPPU ON OHITETTU?

Vuonna 2017 talouskasvu oli 2,8 prosenttia. Valtiovarainministeriön (VM) ennusteen mukaan kasvun odotetaan olevan 2,5 prosenttia vuonna 2018 ja kuluvana vuotena enää 1,5 prosenttia. Lähivuosina talouskasvun odotetaan pysyvän maltillisena, hieman yli prosentin tasolla.

Suomi on pieni avoin talous ja siten herkkä maailmantalouden suhdanteille. Haasteet keskeisillä vientimarkkinoilla tietävät haasteita myös Suomen talouteen. Yksi kauppakamareiden tehtävistä on myöntää ulkomaankaupan asiakirjoja kolmansiiin maihin.¹ Asiakirjojen kehityksestä saa viitettä siitä, kuinka EU:n ja ETA-maiden ulkopuolinen vientimarkkina tulee kehittymään.

Menneen kahden vuoden aikana sekä alkuperätodistusten kappalemäärä että Suomen vienti on kasvanut voimakkaasti. Alkuperätodistusten määrän ja viennin arvon yhteydestä on vaikea tehdä yksityiskohtaisia johtopäätöksiä, mutta yleisellä tasolla indikaattori viittaa vientimarkkinan arvon lievään kasvuun vuoden 2018 viimeisellä neljänneksellä.

TAULUKKO 1 SUOMEN JA VERROKKIMAIDEN TALOUSKASVU ENNEN FINANSSIKRIISÄ, SEN AIKANA JA SEN JÄLKEEN

TALOUSKASVU VUOSINA...

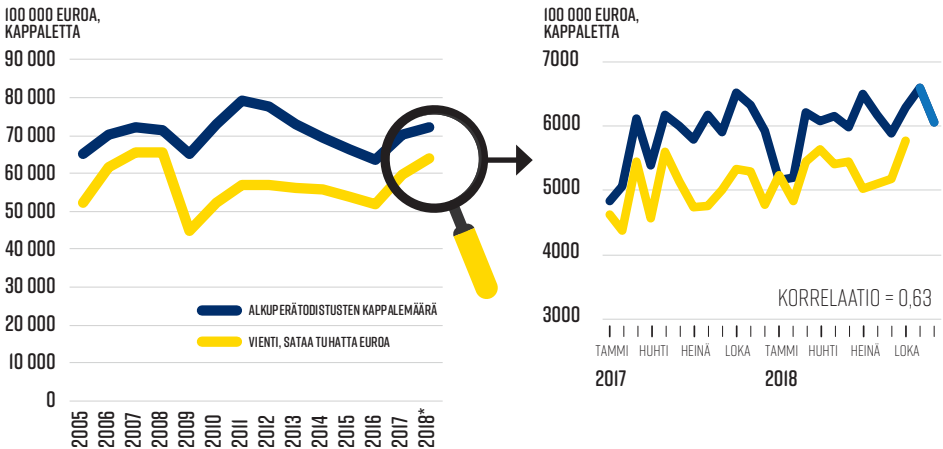
	2000-2008	2009	2010-2017
EU	2,3 %	-4,3 %	1,5 %
TANSKA	1,6 %	-4,8 %	1,6 %
SAKSA	1,5 %	-5,6 %	2,1 %
HOLLANTI	2,3 %	-3,6 %	1,3 %
SUOMI	3,2 %	-8,2 %	1,0 %
RUOTSI	2,8 %	-5,2 %	2,7 %
NORJA	2,2 %	-1,7 %	1,6 %

Lähde: Eurostat

1 Ulkomaankaupan asiakirjoja ovat alkuperätodistukset sekä ATA carnet-tulliasiakirjat. Lisätietoa esim. Keskuskauppakamarin kotisivulta

Tullin tilastotieto viennin arvon kehityksestä julkaistaan noin kolmen kuukauden viiveellä. Kauppakamarien myöntämistä alkuperäistodistuksista taas saa tietoa liki reaaliaikaisesti. Kyseessä on siis ennakoiva ja suuntaa-antava indikaattori Suomen viennin kehityksestä.

KUVA 2 KAUPPAKAMARIEN MYÖNTÄMIEN ALKUPERÄTODISTUSTEN KAPPALEMÄÄRÄ JA SUOMEN VIENTI



Lähde: Keskuskauppamari ja Tulli

HALLITUKSEN TYÖLLISYYSVAOITE SAAVUTETTIIN MARRASKUUSSA

Aloittaessaan pääministeri Juha Sipilän hallitus asetti tavoitteekseen työllisyysasteen nostamisen 72 prosenttiin.² Viime vuoden marraskuussa työllisyysasteen trendi saavutti 72 prosentin tason ja näin voidaan todeta, että ainakin toistaiseksi hallituksen työllisyysvaote on saavutettu.

Tilastokeskuksen mukaan työttömiä oli marraskuussa 165 000 ja työllisiä 2 458 000. Kokoaikaisten työntekijöiden määrä on noussut samassa suhteessa kuin työllisten kokonaismäärä. Lisäksi palkkatason kehitys on ollut työntekijän kannalta suotuisaa. Julkisuudessa esitetyllä väitteellä ”tempputyöllistämisestä” ei siten ole tilastojen valossa asiallista pohjaa.

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen (ETLA) tutkijat arvioivat raportissaan, että runsaasta 100 000 henkilön työllisyyden kasvusta noin 45 000 eli hieman alle puolet on seurausta hallituksen rakennepoliittisista toimenpiteistä sekä kilpailukykysojpmuksesta.³

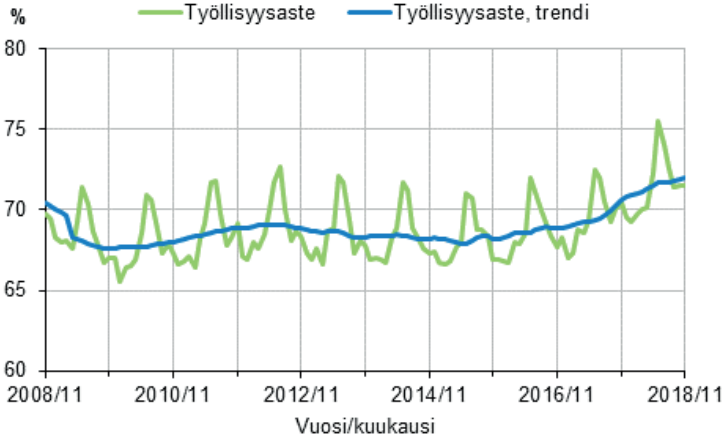
Työllisyyskehityksen oikeasta kehityssuunnasta huolimatta työmarkkinoiden tilaa voi pitää korkeintaan tyydyttävänä. Työttömyysasteen suhteen Suomi yhdistetään ennemminkin Etelä-Euroopan ongelmatalouksiin kuin Pohjois-Eurooppalaisiin

² Työllisyysaste on määritelmällisesti työllisten osuus 15-64-vuotiaasta väestöstä.
³ ks. <https://www.etla.fi/ajankohtaista/tyopaikkojen-lisayksesta-ja-politiikan-ansiosta-tasmennys-etlan-arvioon/>

työllisyyskehityksen mallimaihin. Rakennetyöttömyyttä⁴ olisi pystyttävä painamaan alas sekä taloudellisin että sosiaalipoliittisin perustein.

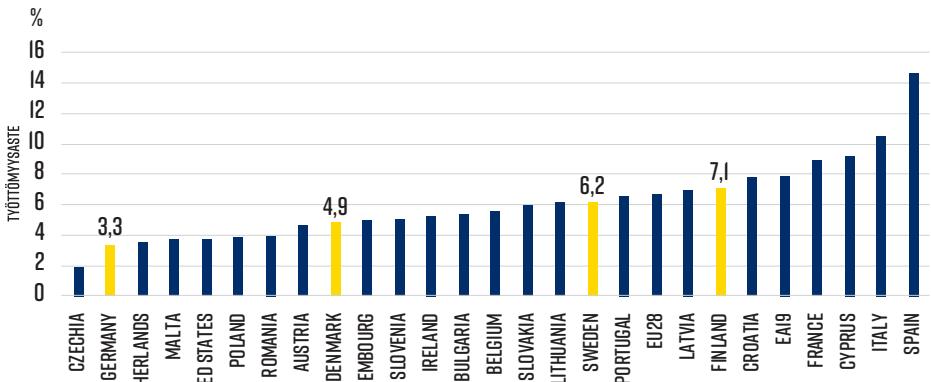
Tarvittavat taloutta uudistavat toimenpiteet eivät kuitenkaan ole vain pehmeitä ja kivoja. Keskuskauppakamarin ratkaisut Suomelle ovat luettavissa kotisivuiltamme.⁵

KUVA 3 TYÖLLISYYSASTEEN JA TYÖLLISYYSASTEEN TRENDIN KEHITYS 2008-2018.



Lähde: Tilastokeskus

KUVA 4 KAUSITASOITETTU TYÖTTÖMYYSASTE EUROOPASSA.



Lähde: Eurostat

4 Rakennetyöttömyys kuvaa sellaista työttömyyden tasoa, jonka alapuolelle ei pysyvästi ole mahdollista päästä ilman talouden ja yhteiskunnan rakenteita muuttavia uudistuksia.

5 Ks. <https://kauppakamari.fi/wp-content/uploads/2018/12/k2-vaaliteesit-web-versio-1.pdf>

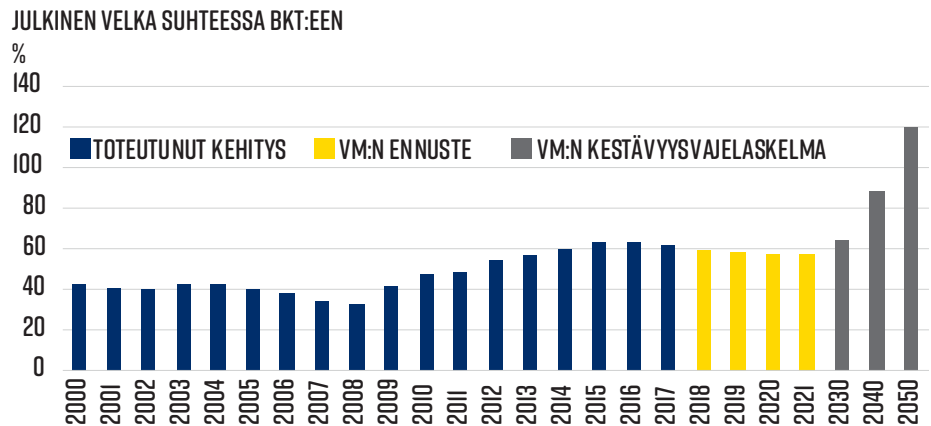
VELKAKELLO TIKITTÄÄ AIEMPAA HITAAMMIN VAIN KIIHTYÄKSEEN UUDESTAAN

Vuoteen 2008 mennessä Suomen julkinen velka oltiin saatu painettua noin 32 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen. Talouden myllerrys kuitenkin muutti velkasuhteen kehityksen suunnan ja seitsemässä vuodessa velkasuhde lähes kaksinkertaistui. Vuonna 2015 julkinen velkasuhde oli 63,5 prosenttia. Muutaman viimeisen vuoden aikana velkasuhde on saatu laskemaan, mutta euromääräisesti julkinen talous edelleen velkaantuu. Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan julkinen velka oli alle 60 prosenttia vuonna 2018.

Velan nykytasoon ei voi kuitenkaan olla tyytyväinen ja velkasuhteen madaltaminen edelleen olisi hyvää finanssipolitiikkaa. Keskeinen perustelu velkasuhteen alentamiselle on julkisen talouden liikkumatilan kasvattaminen. Suomi ei työmarkkinoiden tai julkisen talouden näkökulmasta ole valmis seuraavaan taantumaa, joka väijäämättä ennemmin tai myöhemmin tulee. Tulevina vuosina olisi tärkeää kerryttää julkisen talouden puskureita, jotta seuraavassa taantumassa riittävät elvytystoimenpiteet olisivat mahdollisia ja taantumasta selvittäisiin mahdollisimman vähäisin hyvinvointitappioin.

Pitkällä aikavälillä väestörakenteen muutos on väijäämätön. Sen seurauksena julkiset menot tulevat kasvamaan ja entistä pienemmän työikäisen väestön vastuulle kasautuu entistä suurempi taloudellinen taakka. Mikäli julkisen talouden kustannusrakenne pysyisi entisellään eikä veroja kiristäviä tai menoja leikkaavia toimenpiteitä tehtäisi, tarkoittaisi se julkisen velkasuhteen jyrkkää kohoamista tulevaisuudessa.

KUVA 5 JULKINEN VELKA SUHTEESSA BRUTTOKANSANTUOTTEeseen 2000–2021



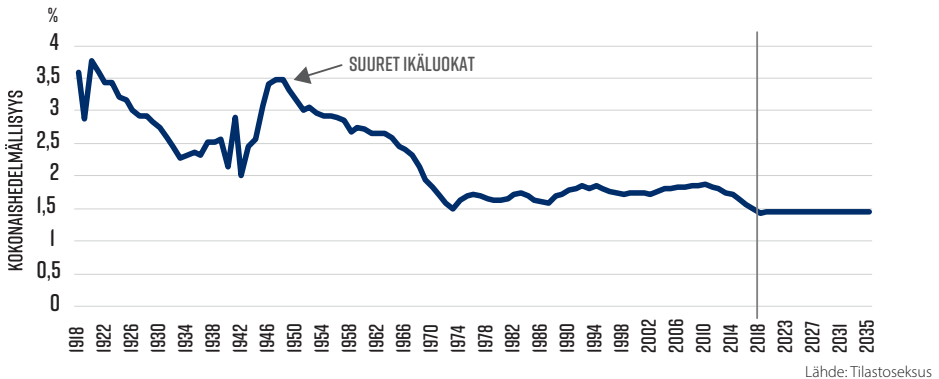
Lähde: Tilastokeskus ja VM

VÄESTÖRAKENNE EI OLE NUORTUMAAN PÄIN

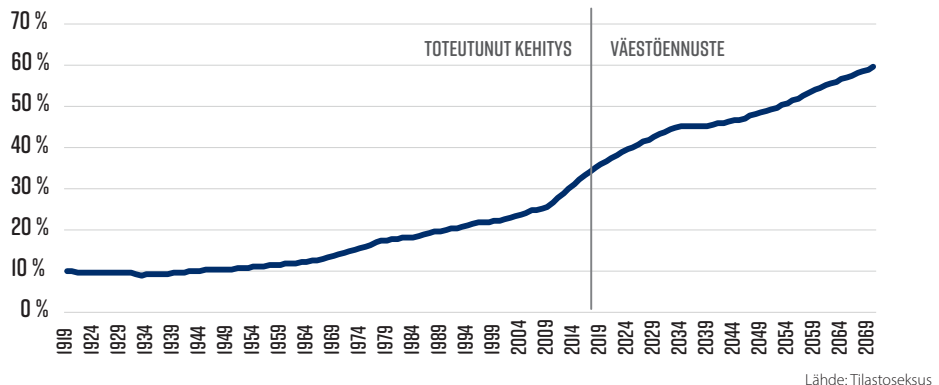
Viime vuoden joulukuussa Tilastokeskus julkaisi uuden väestöennusteensa. Väestöennuste on erityisen tärkeä laskelma siksi, että sitä käytetään arvioidessa sekä eläkejärjestelmän että muun julkisen talouden pitkän aikavälin kehitystä - väestöennusteella on siis suuri vaikutus siihen, minkälaiset finanssipolitiikan pitkän aikavälin rajoitukset ja mahdollisuudet ovat.

Tämän vuosikymmenen aikana syntyvyys Suomessa on alentunut merkittävästi ja Tilastokeskus otti alenevan trendin huomioon väestöennusteessaan. Vuonna 1950 Suomessa oli yli 500 000 alle 5-vuotiaasta lasta. Vuonna 2018 tähän ikäryhmään kuuluvia lapsia oli alle 280 000 ja Tilastokeskuksen uuden väestöennusteen mukaan vuonna 2070 alle 5-vuotiaita olisi enää alle 200 000. Samaan aikaan työikäisen väestön oletetaan hieman pienentyvän ja vanhusväestön osuuden kasvavan merkittävästi – kokonaisuudessaan väestöllisen huoltosuhteen odotetaan heikkenevän merkittävästi.

KUVA 6 TOTEUTUNUT KOKONAISHEDELMÄLLISYYS VIIIMEISEN SADAN VUODEN AIKANA JA TILASTOKESKUKSEN VÄESTÖENNUSTE VUODESTA 2018 ETEENPÄIN



KUVA 7 VANHUSHUOLTOSUHDE ELI YLI 65-VUOTIAAN VÄESTÖN SUHDE 15-64-VUOTIAASEEN VÄESTÖÖN



KESTÄVYYSVAJEEN TULISI MÄÄRITTÄÄ TALOUSPOLITIIKAN PITKÄN AIKAVÄLIN VIRITYS

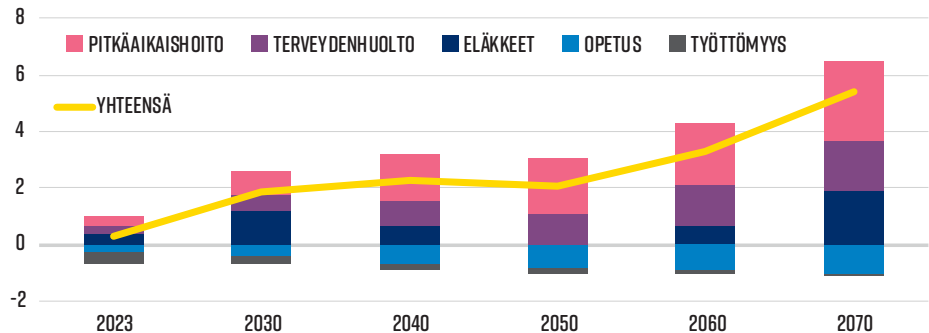
Julkisessa keskustelussakin paljon esillä oleva kestävyysvaje mittaa sitä verojen korotus- tai menojen leikkauspainetta, joka on seurausta nykyisestä julkisen talouden tilasta sekä väestörakenteen kehityksestä tulevaisuudessa.

Koska työikäisen väestön määrän ei tulevaisuudessa odoteta kasvavan, mutta samalla vanhusväestön määrä kasvaa merkittävästi, on seurauksena entistä suurempi verorasitus työssä käyvälle väestölle. Eläkejärjestelmän tapauksessa haasteeseen on vastattu mm. karsimalla varhaiseläkereittejä sekä nostamalla lakisääteistä eläkeikää. Koko julkisen talouden näkökulmasta toimet ovat kuitenkin olleet riittämättömiä.

Valtiovarainministeriön joulukuussa julkaiseman ennusteen perusteella ikäsidonnaiset menot tulevat nousemaan noin 5,4 prosenttiyksiköllä suhteessa bruttokansantuotteeseen vuoteen 2070 mennessä. Valtiovarainministeriö arvioi kestävyysvajeen suuruudeksi lähes neljä prosenttia joka vuoden 2017 bruttokansantuotteeseen suhteutettuna tarkoittaa yli kahdeksan miljardin euron rahoitusvajetta. Kestävyysvajeen mittaluokka on sellainen, ettei edes työllisyysasteen kohoaminen 80 prosenttiin riittäisi kuroma vajeita umpeen. Tulevaisuudessa tarvitaan siis laajamittaisia sopeuttamistoimenpiteitä. Mitä pikemmin uudistukset saadaan alulle, sen parempi.

KUVA 7 IKÄSIDONNAISTEN MENOJEN MUUTOS VUODESTA 2017, SUHTEESSA BKT:SEEN

PROSENTTIA SUHTEESSA
BRUTTOKANSANTUOTTEeseen



Lähde: Valtiovarainministeriö



Mauri Kotamäki
johtava ekonomisti
Keskuskaupakamari

KESKUS-
KAUPPAKAMARI